

Демент М. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт,
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України,
dement_maxsym@nuczu.edu.ua

Полов'ян А. В.,
курсантка навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України,
polovananna@gmail.com

ЦІННОСТІ МИРУ ТА ЦІННОСТІ ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ: КОНФЛІКТ, СПІВІСНУВАННЯ ЧИ ТРАНСФОРМАЦІЯ?

У статті аналізуються цінності миру та війни в сучасному українському суспільстві, їх взаємодія та вплив на формування національної ідентичності й моральних пріоритетів громадян в умовах воєнного стану. Розглянуто соціологічні та філософські аспекти ціннісних орієнтацій, а також їхню роль у розвитку громадянської свідомості та солідарності нації.

Ключові слова: цінності миру, цінності війни, український соціум, національна ідентичність, моральні пріоритети, громадянська свідомість.

The article analyzes the values of peace and war in contemporary Ukrainian society, their interaction, and their influence on the formation of national identity and moral priorities of citizens in wartime conditions. Sociological and philosophical aspects of value orientations are examined, as well as their role in fostering civic consciousness and solidarity among Ukrainians.

Keywords: values of peace, values of war, Ukrainian society, national identity, moral priorities, civic consciousness.

Сучасна повномасштабна війна в Україні вплинула не лише на безпекову ситуацію, економічний стан та демографічну динаміку, але й на ціннісні орієнтації українців, які формують суспільну свідомість, визначають поведінкові моделі та майбутнє національної ідентичності. Війна постає не тільки зовнішнім конфліктом державного масштабу, але й глибинним моральним та культурним викликом для українського соціуму, що спонукає до переосмислення базових цінностей та переоцінки пріоритетів.

Соціологічні дослідження підтверджують, що під час війни цінності свободи та безпеки залишаються домінуючими для українців. Наприклад, результати репрезентативного опитування, проведеного Фондацією «Демократичні ініціативи» у співпраці з ПРООН та Human Rights Centre ZMINA, свідчать про те, що 91 % українців вважають свободу головною цінністю, а значна частина респондентів також визначає безпеку, справедливість і гідність

як ключові пріоритети у своїх ціннісних орієнтаціях під час війни [1]. Це показує, що навіть в умовах безпосередньої загрози життю та порушень прав людини українське суспільство зберігає гуманістичний ціннісний фундамент, спрямований на захист людської гідності та фундаментальних свобод.

Під впливом війни відбувається також активне переосмислення громадянської та національної ідентичності як самостійних цінностей. Соціологічні групи фіксують, що абсолютна більшість українців називають перемогу України найважливішою цінністю в умовах війни, часто ставлячи її навіть вище за добробут родини чи власне здоров'я [2]. Такі дані свідчать про те, що колективна ідентичність, почуття належності до нації й прагнення до перемоги стають центральними ціннісними орієнтирами суспільства в контексті збройного конфлікту.

Водночас варто зазначити, що в сучасному українському суспільстві формується унікальний феномен співіснування, здавалося б, взаємовиключних мілітарних і мирних цінностей. З одного боку, соціум змушений інтегрувати у свою свідомість «цінності війни»: готовність до збройного захисту, прийняття необхідності застосування сили проти агресора, толерування певних обмежень свобод заради виживання держави та мілітаризацію повсякденності. З іншого боку, ці суворі реалії не руйнують, а навпаки, каталізують розвиток типово «мирних» чеснот, таких як емпатія, взаємодопомога, жертвність та соціальна солідарність. Потужний волонтерський рух, розгалужені горизонтальні мережі підтримки та масове залучення громадян до допомоги армії та внутрішньо переміщеним особам є яскравим свідченням того, що війна виступає не лише деструктивним фактором, а й потужним механізмом соціальної згуртованості.

Філософський вимір окресленої проблеми полягає у складному етичному балансуванні між справедливим гнівом, зумовленим агресією, та необхідністю збереження людяності як фундаментальної моральної цінності. Українське суспільство опинилося в ситуації екзистенційного вибору, коли захист суверенітету, свободи та демократичних принципів потребує застосування засобів, які зазвичай сприймаються як несумісні з пацифістськими ідеалами. У цьому контексті відбувається переосмислення класичної концепції «справедливої війни», згідно з якою збройний спротив набуває моральної легітимності лише за умов оборонного характеру, крайньої необхідності та спрямованості на відновлення порушеного миру.

У сучасному українському контексті війна не осмислюється як самоціль або як форма утвердження сили, а постає вимушеним засобом збереження державності, прав людини та можливості майбутнього мирного розвитку. Таким чином, так звані «цінності війни» набувають чітко вираженого оборонного й визвольного змісту та підпорядковуються стратегічній меті – досягненню стійкого, справедливого і безпечного миру.

Аналіз ціннісних трансформацій дозволяє стверджувати, що протиставлення «цінностей миру» і «цінностей війни» не є абсолютно антагоністичним. Радше йдеться про складний процес їхнього діалектичного поєднання в нову нормативну парадигму, в якій мілітарна стійкість співіснує з відданістю правам людини, демократичним інститутам та принципу верховенства права. У цьому сенсі оборона держави розглядається не як заперечення гуманістичних цінностей, а як необхідна умова їх збереження.

Водночас у суспільній свідомості простежується певна ціннісна напруга між прагненням до миру та реаліями війни. Дані загальнонаціональних опитувань, проведених Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), засвідчують стабільно високий рівень підтримки ідеї продовження опору навіть за умов затяжного конфлікту та критичне ставлення до сценаріїв мирного врегулювання, що передбачають територіальні поступки [3]. Разом з тим соціологічні дані вказують на посилення національної консолідації та зростання рівня громадянської солідарності, що стало одним із ключових наслідків повномасштабної агресії. Це свідчить про формування нової ціннісної конфігурації, у межах якої оборонна стійкість поєднується з прагненням до справедливого миру.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, можна констатувати, що повномасштабна збройна агресія проти України стала не лише екзистенційною зовнішньою загрозою, а й каталізатором глибокого переосмислення суспільних парадигм. У цих умовах сформувалася оновлена ціннісна конфігурація, в якій мир і війна не виступають як взаємовиключні полюси, а осмислюються як взаємопов'язані складові нової морально-етичної, соціальної та політичної реальності.

Українське суспільство не відмовилося від базових гуманістичних орієнтирів – свободи, гідності, прав людини, – а надало їм більшої екзистенційної ваги. Їх захист став ключовим мотивом опору, а категорії «безпека» та «перемога» набули значення необхідних умов збереження державності та національної ідентичності. Водночас трансформувалося й розуміння миру: він більше не сприймається як проста відсутність бойових дій, а трактується як справедливий і гарантований стан, досягнення якого можливе лише за наявності оборонної спроможності та стратегічної стійкості.

Поєднання прагнення до миру з готовністю до захисту спричинило суттєву консолідацію суспільства. Масове волонтерство, горизонтальні мережі взаємодопомоги та зростання громадянської активності стали проявами нової соціальної етики відповідальності. Таким чином, війна виступила чинником не руйнації ціннісної системи, а її мобілізації та структурного оновлення.

Сформована в цих умовах модель поєднує оборонну рішучість із збереженням демократичної орієнтації, що створює підґрунтя для подальшої інституційної стабілізації та повоєнного розвитку держави. Саме ця внутрішня

зрілість і здатність до самоорганізації визначатимуть стратегічні перспективи трансформації українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цінності українців в умовах війни: результати дослідження [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/tsinnosti-ukraintsiv-v-umovakh-viyni> (дата звернення: 23.02.2026).
2. Українці назвали найважливіші цінності під час війни [Електронний ресурс] // Цензор.НЕТ. – Режим доступу: <https://censor.net/ua/news/3575480/ukrayintsi-nazvaly-nayivajlyvishi-tsinnosti-pid-chas-viyni> (дата звернення: 23.02.2026).
3. Київський міжнародний інститут соціології. Громадська думка щодо територіальних поступок і шляхів завершення війни : результати всеукраїнського опитування, 2023–2024 рр. URL: <https://www.kiis.com.ua> (дата звернення: 23.02.2026).
4. Цінності в час війни: філософський вимір [Електронний ресурс] // Філософська думка. – Режим доступу: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/792> (дата звернення: 23.02.2026).

Демент М. О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт,
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України,
dement_maksym@nuczu.edu.ua*

Чеголя А. В.,

*курсантка навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України,
chegolyanastya@gmail.com*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА:

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ РІВНОСТІ

У статті розглядається інклюзивна освіта як сучасний напрям розвитку освітньої системи і важливий чинник розвитку особистості в умовах забезпечення освітньої рівності. Проаналізовано нормативно-правові та концептуальні засади впровадження інклюзивного навчання в Україні в контексті реформування системи освіти та реалізації принципів Нова українська школа. Висвітлено ключові підходи до створення безпечного, підтримувального та недискримінаційного освітнього середовища, що сприяє формуванню соціальних, емоційних і громадянських компетентностей здобувачів освіти. Окреслено роль учителя, асистента вчителя та міждисциплінарної команди супроводу у процесі індивідуалізації навчання.